

BRANDSTIFER

ZOJA

MĚSTSKÉ DIVADLO MLADÝCH V OSTRAVĚ

MARGARITA ALIGEROVÁ

Z O J A

(P O H Á D K A O P R A V D Ě)

Hra o 7 obrazech. — Přeložila Eva Outratová.

Úprava a režie: Karel Dittler

Výprava: Otakar Schindler

Zoja Kosmoděmjanská	Štěpánka Ranošová
Šura, její bratr	Otakar Wimmer
Ljubov Timofejevna, její matka	Lída Naarová
Boris	Bohuslav Čvančara
Klava	Blanka Meierová
Aljoša	Slavomil Kramoliš
Kostík } její spolužáci <i>byl</i>	Jaroslav Fukala
Věra	Milada Albínová
Líza	Jiřina Třebická
Světlana	Xenie Dušková
Děvče	Věra Lišková
Lucka	* * *
Nikolaj Petrovič, správce školy	Přemysl Zezulka
Šepeljov, sekretář Komsomolu	Milan Koutný
Krasnov	Stanislav Sohr
Denisov } partyzáni	Otakar Janda
Raněný	Josef Vrábl
Gavrilov	Ivan Holub
Babička	Soňa Šimberová
Hlas J. V. Stalina	Otakar Janda
Podplukovník Rüderer	Ivan Holub
Německý voják	Josef Vrábl
a jiní.	

Jevištní mistr: L. Čepel

Paruky: M. Míčková

Inspicent: F. Labůdek

Ved. výroby dekorací: K. Trnka

Osvětlení: F. Cyprich

Ved. výroby kostymů: S. Čiháková

Přestávky po 3. a 5. obraze

Premiéra 7. listopadu 1955

„Život je to nejdražší, co člověk má. Dostává jej pouze jednou a je nutno prožít jej tak, abys umíraje mohl říci: Celý život a veškeré síly jsem věnoval nejkrásnějšímu na světě — boji za osvobození lidstva.“

Tato slova z knihy Nikolaje Ostrovského „Jak se kalila ocel“ září na cestu životem tisícům sovětských komsomolců a učí je žít krásný, bohatý a plodný život. Hrdinka SSSR Zoja Kosmoděmjanská byla jednou z nich. Řídila se těmito slovy celý život a mohla by je směle říci i ve chvílích své hrdinské smrti. Věnovala všechny své síly i život boji za osvobození lidstva a padla v boji proti největšímu nepříteli svobodného a šťastného života — fašismu.

NAPADENÍ SOVĚTSKÉHO SVAZU

V noci na 22. června 1941 přepadla hitlerovská armáda nenadále a věrolomně SSSR, bez ohledu na nedávno uzavřenou smlouvu o neútočení. Hitler se holedbal, že „bleskovou válkou“ vyřídí Sovětský svaz ve dvou až třech měsících. Počítal se značnou početní převahou německé armády, která byla dobře vyzbrojena a již dávno připravena na válku. Nacisté spoléhali především na nepevnost sovětského zázemí: očekávali, že pod vlivem válečných neúspěchů sovětské zřízení neobstojí, že vypuknou spory mezi dělníky a rolníky a nacionalistické různice mezi národy Sovětského svazu. Velká vlastenecká válka se stala krutou a tvrdou zkouškou sovětského zřízení, lidu i jeho budoucnosti — mládeže. Sovětský stát a leninský Komsomol však tuto zkoušku vítězně a čestně obstál. Na výzvu soudruha Stalina povstala celá země k obraně každé píde půdy proti útočníkům. Vytvářely se partyzánské oddíly, které z nepřátelského týlu podporovaly jednotky Sovětské armády. Zvlášť zběsilý nápor podnikaly fašistické armády na hlavní město Sovětského svazu — Moskvu. Hitler dokonce nařídil uspořádat 7. listopadu 1941 přehlídku německých armád na Rudém náměstí. Dělníci, komsomolci i ostatní obyvatelé Moskvy utvořili domobranu, která zmařila tento plán. 7. listopadu přehlídka na Rudém náměstí byla — avšak přehlídka Sovětské armády, na níž promluvil i soudruh Stalin. Hitler na zmaření této přehlídky poslal několik leteckých svazů. Nad Moskvu se však nedostalo ani jedno letadlo. Počátkem prosince, kdy se již Sovětská armáda připravila k rozhodnému protiútoky, který se stal počátkem konečného obratu ve válce, byla při záškodnické činnosti v německém týlu u vesničky Petriščevo dopadena neznámá partyzánska a po krutém mučení popravena. Po osvobození Petriščeva Sovětskou armádou byla v ní poznána 18letá žákyně 9. třídy 201. moskevské školy — Zoja Kosmoděmjanská.

ZOJA KOSMODĚMJANSKÁ

Zoja se narodila 13. září 1923 v Osikových Hájích. Vyrostala v prostředí krásné sovětské rodiny. Otec knihovník a matka učitelka jí s láskou k dělnické třídě vštíplili i lásku ke knize. Po otcově smrti se osmiletá Zoja starala o celou domácnost i o mladšího bratra Šuru. Učila se dobře a houževnatě; její nejmilejší zálibou však byla četba. V 17 letech přečetla již Puškinova „Evžena Oněgina“, Cervantesova „Dona Quiota“, Tolstého „Vojnu a mír“, Gorkého

trilogii, Shakespearova „Hamleta“, Stalinovy spisy, Majakovského a Lermontovovy verše a mnoho jiných knih. Velmi silně na ni zapůsobil Černyševského román „Co dělat“. Poznávala z knih velké myšlenky boje za osvobození člověka, které si vypisovala do svého deníku. Naučila se nenávidět carismus, kapitalisty a fašisty a naučila se i milovat bojovníky proti nim.

Po napadení SSSR hitlerovskými bandami se ihned rozhodla, že bude bojovat proti nepříteli. Nejprve pracovala v zázemí, potom, aby se dostala na frontu, přihlásila se do ošetřovatelského kursu. Když byla konečně poslána k partyzánské jednotce do německého týlu, nevyhýbala se žádné práci. Jednoho prosincového dne roku 1941 se jí podařilo zapálit německé konírny a skladiště zbraní v Petriščevu. Druhý den žádala, aby byla poslána znovu. Po druhé se však nevrátila.

Byla dopadena a nelidsky vyslýchána. Fašističtí vojáci ji bili, pálili petrolejovou lampou, přejížděli záda pilou. Když odmítla mluvit, vyvedli ji polonahou na třesutý mráz a vodili po sněhu bosou okolo vsi. Zoja mlčela. Ráno, když ji před zraky celé vesnice popravili, umírala však s plamennou výzvou k boji proti fašistům a se jménem Stalin na rtech . . .

PÍSNĚ O PRAVDĚ

Zpráva o její smrti, kterou v deníku „Pravda“ otiskl válečný dopisovatel Petr Lidov, se rozlétla po celé zemi a Zoja se stala symbolem všech statečných bojovníků proti fašismu. Její příklad učil bít fašisty i hrdiny „Mladé gardy“ a tisíce dalších komsomolců — mezi nimi i bratra Šuru, později také Hrdinu SSSR. Lid celé země skládal a zpíval písně o Zoji. Její krátký život zachytila Zojina matka v překrásné knize „Příběh o Zoje a Šurovi“. Také mladá sovětská spisovatelka Margarita Aligerová oslavila Zojino hrdinství v poemě „Zoja“, za níž byla vyznamenána Stalinovou cenou. Poemu pak přepracovala ve hru „Pohádka o pravdě“, kterou inscenujeme.

HRDINA

Zoja nebyla hrdinkou poslední chvíle. Sama říkala: „Člověk, který je celý život budižkničemu, nemůže přece najednou vykonat hrdinský čin. Musí být v něčem hrdinou i předtím.“ Zoja byla sovětská dívka, vychovaná Komsomolem, sovětskou školou a novou, sovětskou rodinou. Byla celým svým dřívějším životem, prací, studiem a uvědoměním připravena hrdinsky žít nebo umírat. Proto se stala jedním z nejzářnějších vzorů sovětské mládeže. Svým příkladem ji dodnes učí, že právě hrdinství není jen záležitostí okamžiku či mučednické touhy po slávě, ale samozřejmým výsledkem hlubokého a čestného vztahu k životu, lásky k lidem a vlasti, pevné víry v pokrok lidstva a vůle bojovat za štěstí všech — za komunismus.

Nikdy nezapomeňte, že Zoja hrdinsky zemřela proto, abyste vy mohli hrdinsky žít!

„Hrdina je člověk, který v rozhodném okamžiku dá vše, aby udělal to, co udělat má v zájmu lidské společnosti.“

Julius Fučík.

HEREČKA O ZOJI

Každý z nás, vy i já, máme své hrdiny. Díváme se na ně s obdivem a nadšením, toužíme (možná tajně) podobat se jim. I já.

Když jsem pročítala knihu „Příběh o Zoje a Šurovi“, pochopila jsem, že Zoja Kosmoděmjanská by nemohla být tak statečná v posledních chvílích svého života, kdyby celý její život nebyl poznamenán drobnými činy, které ukazují to prosté všední hrdinství. To, jak Zoja přistupovala k plnění svých úkolů ve škole, jaké knihy četla, jak o nich přemýšlela, s jakou odvahou a nadšením pomáhala všude, kde bylo třeba, ukazuje, jak byla zapálena pro jedinou velkou myšlenku — boje za štěstí všech lidí. Když byla její sovětská vlast ohrožena, postavila se do řad prvních bojovníků a položila za ni život. Nezalekla se ani hrozeb, ani mučení, ani smrti.

Pochopila jsem, že poznat život takového člověka, jakým byla Zoja, musí pro každého z nás znamenat pevné rozhodnutí bojovat každý den, ve všech, i drobných věcech za lepší a krásnější život a tomuto boji věnovat všechny své síly.

Odneste si také vy, mladí diváci, z naší inscenace toto rozhodnutí. Kdybyste někdy zapomínali na jeho plnění, vzpomeňte si na Zoju, na to, že umírala proto, abychom my mohli žít lépe a v míru.

Štěpánka R a n o š o v á.

ZE ZOJINA ZÁPISNÍKU

Po prvé přečetls dobrou knihu — jako by se ti dostalo velkého, upřímného přítele. Přečetls ji znovu — jako by ses znovu setkal se starým přítelem. Dočítáš dobrou knihu — jako by ses loučil s nejlepším přítelem a kdoví, setkáš-li se s ním kdy.

(Čínská moudrost.)

Co je — pravda? Člověk — toť pravda! (Gorkij.)

V člověku má být všechno překrásné: i tvář, i oděv, i duše, i myšlenky. (Čechov.)

Vždycky jsem přezíral lidi, kteří se příliš starají o to, aby se nasýtí. O to nejde!... Člověk je výš! Člověk je nad sytost! (Gorkij.)

Být komunistou znamená troufat si, myslet, chtít, odvažovat se. (Majakovskij.)

Lepší zemřít vstojе, než žít vkleče.

(Dolores Ibarruri.)

Člověk je stvořen pro štěstí, jako pták pro let.

(Korolenko.)

Miluji Rusko, až bolestně . . . (Černyševskij.)

Mám-li někoho ráda a on mne, neznamená to, že ho miluji dost.

Odměnou za vznešený cit se člověku vždy dostává štěstí, jinak by byl svět nespravedlivý a strašný. Já však věřím, že svět je ve skutečnosti spravedlivý a krásný a že žít je strašně zajímavé a nádherné. A já to musím dokázat stůj co stůj. (Zoja.)

NAZIM HIKMET, laureát Mezinárodní Stalinovy ceny míru:

Z O J A

(Úryvky.)

V jedenačtyřicátém roce, v prvních dnech prosince,
kdy modrojasné svítání den od noci dělí,
Němci pověsili osmnáctiletou dívku,
jejíž jméno neznali.
V těch letech je dívka jako jitřenka, je nevěsta...
A jedna nevěsta už není na světě.
Tu pověsili.

Na stole rozjedený salám,
nedopitý koňak a zbytky chleba.
Důstojníci poulí na dívku oči.
Tady stojí, rudá partyzánka,
na dlouhých kalhotách kožený vojenský kožich,
na zádech polní batoh, na hlavě čepici přes uši,
stažené obočí, urputně sevřené rty.
Jak něžné jsou ty dva lístečky, ale nepovolí.
Nedočkají se nepřátelé! Za nic! Nikdy ne!
Ptají se.
Odpovídá: „Nevím.“
Ptají se.
„Nět,“ — zazní odpověď.
Ptají se.
„Neřeknu,“ — odpoví hned.
„Ne. neřeknu. Nevím.“
Tři výrazy, tři slova.
Jiná slova jsou zapomenuta. Není jiných vět.

Hodili oprátku na krásnou šíji,
odtáhla ji rukou.
Ještě chvilka jí zbývá . . .
Lidé, lidé kolem dokola.
„Soudruzi, hlavu vzhůru!
Nedopřejte fašistům klid!
Zabíjejte, palte, ničte, bojujte s nepřítelem!”
Fašista ji udeřil do tváře,
krev vytryskla se sžehnutých rtů
a slova se řinula, žhavější než krev:
„Všechny neoběsíte!
My zvítězíme!
Nás je mnoho!
Nás je dvě stě milionů!”
(Přeložil A. Kroupa a O. Svobodová.)

Vydalo Městské divadlo mladých v Ostravě. Program uspořádal J. Vavroš. Linoleoryt na obálce O. Schindler.